

Rond het heilig avondmaal (I)

In een drietal artikelen willen wij aandacht geven aan het heilig avondmaal. Wij spreken over de *viering* van het avondmaal. Het avondmaal is een feestelijk gebeuren. De vraag is: beleven wij het avondmaal zo ook? Is de avondmaalszondag voor ons inderdaad een hoogtepunt? Graag heb ik aan het verzoek van de redactie van dit blad gevolg gegeven. Want willen wij werkelijk het avondmaal op de rechte manier vieren, dan is het nodig dat wij ons steeds weer realiseren, wat ons in dit sacrament geschonken is.

In dit eerste artikel wil ik stil staan bij wat de Schrift zegt over het avondmaal. Wie het avondmaal goed wil zien, zal eerst eerbiedig moeten luisteren naar wat Gods Woord zegt.

1 Korintiërs 10

Over het avondmaal onderwijst de apostel Paulus ons allereerst in 1 Korintiërs 10. Paulus verkondigt ons daar dat het in het avondmaal gaat om *de gemeenschap met Christus, de levende Heer*. Wie tot het avondmaal komt, ontmoet de Here Jezus. Hij is de Gastheer, die aan zijn tafel de zijnen voedt en laaft.

Aanleiding voor het schrijven over het avondmaal is voor de apostel een zaak die sterk bij de Korintiërs speelde: het deelnemen aan offermaaltijden in de tempels van de afgoden.

Hoewel het de christenen voorgeschreven was zich te onthouden van "wat door de afgoden bezoedeld was" (Hand. 15:20), zagen velen in de gemeente van Korinte er geen been in, om mee te doen aan de cultische maaltijden in het heiligdom van een afgod. Waarschijnlijk moeten wij denken aan een soort gildemaaltijd: mensen die hetzelfde ambacht uitoefenden, kwamen van tijd tot tijd bij elkaar voor een maaltijd. Deze maaltijd werd gehouden in de tempel van de beschermgod van het ambacht en droeg een cultisch karakter. De apostel heeft tegen deze deelname ernstig bezwaar. Hij tilt er niet zo licht aan als sommige Korintische christenen deden. Wie deelneemt aan zo'n offermaaltijd, krijgt te

maken met de boze geesten. En Paulus wil niet dat christenen in gemeenschap met de boze geesten treden (vers 20). Het samen eten in zo'n afgodisch heiligdom brengt met zich mee, dat men onder het bereik van demonen komt.

In dit schriftgedeelte doordringt de apostel de Korintiërs ervan dat je de tafel van de boze geesten niet kunt combineren met de tafel van Christus. Die twee staan antithetisch tegenover elkaar. De gemeenschap met Christus sluit de gemeenschap met de boze geesten uit.

In dit kader handelt Paulus dan nader over de betekenis van het avondmaal. Deze maaltijd is meer dan een eten en drinken.

Wie het avondmaal viert, oefent gemeenschap met Christus, is één met Hem, die Zich voor ons overgaf in de dood. De apostel benadrukt dit door te vragen: "Is niet de beker der dankzegging ... een gemeenschap met het bloed van Christus? Is niet het brood, dat wij breken, een gemeenschap met het lichaam van Christus?" (vers 16).

Bij de uitdrukking 'het bloed van Christus' en 'het lichaam van Christus' moeten wij niet denken aan de substantie van Jezus' bloed en lichaam (zoals de roomse kerk doet), maar aan *Christus in zijn zelfovergave in de dood*. De apostel wil zeggen dat wie uit de beker drinkt en van het brood eet, in gemeenschap treedt met Hem, die Zich voor de zijnen gaf aan het kruis.

Het avondmaal is inderdaad niet zomaar een maaltijd! Het is – zoals Paulus schrijft – 'de tafel des Heren': Christus is de Gast-

heer, die ons te eten en te drinken geeft en ons zo doet delen in zijn 'lichaam' en 'bloed', dat is: zijn zelfovergave in de dood. Terecht zegt dan ook artikel 35 N.G.B.: "Bij dit geestelijke feestmaal geeft Christus ons deel aan Zichzelf met al zijn schatten en gaven en doet ons zowel Zichzelf als de verdiensten van zijn lijden en sterven genieten. Hij voedt, sterkt en troost onze arme, verslagen ziel door het te eten geven van zijn lichaam en verkwikt en vernieuwt haar door het te drinken geven van zijn bloed".

Wanneer wij gelovig eten en drinken, dan mogen wij weten: de Here Jezus is met onze ziel bezig! Er vindt een wondere, verborgen, geestelijke communie plaats. Hij sterkt en verkwikt onze ziel. Hij leert haar al meer rusten in zijn verzoenend sterven.

Maar in 1 Korintiërs 10 leert Paulus ons nog meer. Hij verkondigt het avondmaal ook als een *gemeenschapsoefening met elkaar*. Wij worden niet alleen aan de Here Jezus verbonden, wij worden ook aan elkaar verbonden. De apostel schrijft immers: "Omdat het één brood is, zijn wij, hoevelen ook, één lichaam; wij hebben immers allen deel aan het ene brood" (vers 17). Er is aan het avondmaal één brood, dat wordt uitgedeeld. Dat ene brood spreekt van de ene Heer in zijn zelfovergave voor de zijnen. Helaas ligt ons avondmaalsbrood al in repen op de tafel. Praktisch kan het niet anders. Wanneer de dominee het brood breekt, laat dit ons zien, dat het oorspronkelijk één brood is. Ik meen dat dit de eigenlijke zin van de breking is.

De eerste betekenis is niet heen te wijzen naar de verbreking van Jezus' lichaam voor ons. Dat is een zinvolle betekenis, die er eerst later aan gegeven is. Maar de eerste bedoeling van het breken is ons eraan te herinneren dat het één brood is.

Wij hebben allen deel aan de ene Heer in zijn zelfovergave. Dit deelhebben verbindt ons aan elkaar, maakt ons – zoals Paulus het uitdrukt – tot één lichaam. Wij worden door het ene brood op het innigst aan elkaar verbonden. Wij zijn nu ook één lichaam, waarvan de leden voor elkaar hebben te zorgen (vgl. 1 Kor. 12:25). Juist de tafel van Christus' liefde leert ons ook elkaar in de

gemeente lief te hebben. Want de broeders en zusters zijn mensen voor wie Christus Zich overgaf.

1 Korintiërs 11

In dit hoofdstuk komt Paulus opnieuw terug op het avondmaal.

De apostel moet nog een andere misstand in Korinte bestrijden.

Het schriftgedeelte maakt duidelijk dat het in Korinte gewoonte was het avondmaal te vieren in het kader van een gemeenschappelijke maaltijd. Bij deze maaltijd ging het om een zgn. *liefdemaal*. Helaas was dit liefdemaal in Korinte geheel ontaard. In plaats dat deze maaltijd een demonstratie was van liefde en eenheid, vierden liefdeloosheid en zelfzucht er hoogtij. Rijke broeders en zusters maakten er een schranspartij van, terwijl de minder bedeedden de hond in de pot vonden.

In zo'n sfeer ging men dan avondmaal vieren!

Paulus roept de Korintiërs tot de orde. En hij doet dit door hun nog eens nadrukkelijk voor te houden wat men doet, wanneer men het avondmaal viert.

Nadrukkelijk zet de apostel voorop, dat het in het avondmaal gaat om de *gedachtenis van Christus*. Toen de Here het avondmaal instelde, sprak hij: "Doet dit tot mijn gedachtenis".

Terecht heeft men erop gewezen dat Hij niet zei: "Eet en drinkt tot mijn gedachtenis", maar: "Doet dit tot mijn gedachtenis". Het woordje 'dit' wijst duidelijk terug naar een aantal handelingen die Jezus verrichtte en die zijn discipelen voortaan moeten verrichten. Paulus noemt hier als zodanig o.a.: het nemen, het uitspreken van de dankzegging, het breken en het verkondigen. Het gaat er bij het avondmaal niet slechts om dat wij aan de Here Jezus denken, maar dat wij gelovig een aantal *handelingen* verrichten, waardoor zijn werk voor onze aandacht wordt geplaatst.

Met nadruk zegt Christus dat wij deze handelingen moeten doen tot *zijn* gedachtenis. Aan het pascha dacht Israël aan de bevrijding uit Egypte. Het pascha vormde een gedachtenis, waarbij de uittocht centraal stond. Jezus' leerlingen worden tot een nieuwe gedachtenis geroepen. Het

woordje 'mijn' ('tot *mijn* gedachtenis') impliceert een geweldige heilshistorische wending. Voortaan moeten de leerlingen een gedachtenis oprichten, die getuigt van Jezus' zelfovergave in de dood. Dát is nu voor hen de grote bevrijding!

Terecht zegt het Avondmaalsformulier dat wij het avondmaal vieren tot Christus' gedachtenis. Daarbij moeten wij niet vergeten, dat het woordje 'gedenken' in de Schrift altijd praktische consequenties heeft (vgl. 'gedenkt de sabbatdag, dat gij die heilig'). Wie aan het avondmaal Jezus' zelfovergave gedenkt, lééft nu ook uit dit offer, beseft ook, hoe duur hij is gekocht.

In 1 Korintiërs 11 zegt Paulus nog iets heel belangrijks over de avondmaalsviering. De apostel schrijft namelijk: "Want zo dikwijls gij dit brood eet en de beker drinkt, verkondigt gij de dood des Heren, totdat Hij komt" (vers 26). Het gelovig eten en drinken noemt Paulus een *verkondigen* van de dood van de Here. Het woord dat de apostel voor 'verkondigen' gebruikt, heeft in het Nieuwe Testament de betekenis van boodschappen, proclameren. Wanneer de gemeente avondmaal viert, roept zij de heilsbetekenis van Christus' dood uit, belijdt zij die al proclamerend. Etend en drinkend verkondigt zij dat deze dood haar redding is.

Aan het avondmaal is allereerst Christus bezig. Hij is de Gastheer, die onze zielen voedt en laaft. Maar wij zijn aan het avondmaal ook bezig! Wij belijden er ons geloof in Christus' offer. Wij roepen de heilsbetekenis van zijn sterven voor God en de mensen uit. Terecht heeft men de avondmaalsviering getypeerd als een vernieuwing van de openbare belijdenis van het geloof. Als gemeente belijden wij samen ons geloof in Christus' zelfovergave in de dood. Het avondmaal-vieren is geloofswerk bij uitstek. Wat wij belijden vindt daar zijn concentratiepunt en meest duidelijke demonstratie. Daarom moet wie in zonde leeft, ook van het avondmaal worden afgehouden. Zo iemand kan niet toegelaten worden tot dit geloofswerk bij uitnemendheid!

Wanneer wij 1 Korintiërs 11 goed lezen,

ontdekken wij nog een belangrijke aanwijzing van Paulus over onze avondmaalsviering. De apostel schrijft namelijk dat wij het avondmaal moeten vieren "totdat Hij komt". Aan het avondmaal ziet de gemeente ook uit naar Christus' terugkomst. Er is aan het avondmaal ook een *eschatologisch* aspect. In het bericht over de instelling, zoals Lucas dit geeft, komt dit aspect zelfs als eerste naar voren. In de weergave van Lucas begint de Here Jezus met te zeggen: "Ik heb vurig begeerd dit pascha met u te eten, eer Ik lijd. Want Ik zeg u, dat Ik het voorzeker niet meer zal eten, voordat het vervuld is in het Koninkrijk van God" (Luc. 22:15,16). Ook bij Matteüs (vgl. Matt. 26:29) en bij Marcus (vgl. Marc. 14:25) vinden wij dit uitzicht.

Op tweeërlei manier is de grote toekomst bij het avondmaal aan de orde. In de eerste plaats viert de gemeente het feit dat de grote toekomst is aangebroken. Het nieuwe verbond, waarvan de profeten spraken, is op grond van Jezus' bloedstorting realiteit geworden (vgl. Luc. 22:20). De gemeente deelt in de vergeving als gave van dit nieuwe verbond (vgl. Jerem. 31:33,34).

Maar de grote toekomst is bij het avondmaal ook op een andere manier aan de orde. Juist het avondmaal spreekt ons van het 'nog niet'. Nog is de Gastheer niet lichamelijk tegenwoordig. Nog wordt de wijn met Jezus niet nieuw gedronken. Daarom vieren wij het avondmaal "totdat Hij komt". Juist aan Christus' tafel zien wij uit naar zijn wederkomst en naar de vreugde van het grote avondmaal van de bruiloft van het Lam.

Ik noemde het avondmaal aan het begin van dit artikel een feestelijk gebeuren. Wij 'vieren' de heerlijke gedachtenis aan Christus' dood. Dat het avondmaal *met veel vreugde* gehouden moet worden, blijkt nog uit Handelingen 2:46, waar wij lezen dat de gemeente van Jeruzalem haar maaltijden 'met blijdschap' gebruikte. Hoewel wij deze maaltijden niet zonder meer met het avondmaal mogen vereenzelvigen, moet er een verband geweest zijn met het avondmaal (vgl. Hand. 2:42) Mogelijk ging het om liefdemalen, in het kader waarvan ook het avondmaal werd gevierd. De blijdschap

stempelde deze maaltijden. En dus ook de viering van het avondmaal. Lucas gebruikt voor 'blijdschap' een opvallend woord, dat spreekt van een demonstratieve vreugde om de komst van het heil van God, een eschatologische vreugde, die behoort bij Gods grote toekomst.

Het heil is aangebracht en de gemeente mag erin delen. Tegelijk ziet zij uit naar het koninkrijk van God, naar de toekomst waarnaar ze op weg is. Daarom verheugt zij zich en stempelt de blijdschap de viering van het avondmaal.

Ten slotte

De schriftgegevens samenvattend kunnen wij zeggen dat het in het avondmaal gaat om de gemeenschapsoefening met de Here Christus, die Zich voor ons overgaf; om de gemeenschapsoefening met elkaar als leden van het ene lichaam; om het feestelijk vieren van het feit dat de grote toekomst is aangebroken; en om het uitzien naar de dag, waarop Christus de wijn met ons nieuw zal drinken in het koninkrijk van zijn Vader.

(wordt vervolgd)

Literatuur:

A.N. Hendriks, *Kinderen aan de tafel van Christus?* Kampen 1986, p. 74 e.v.

C. Trimp, *Woord, water en wijn. Gedachten over prediking, doop en avondmaal.* Kampen 1985, p. 73 e.v.

J.P. Versteeg, Het avondmaal volgens het Nieuwe Testament, in: *Bij brood en beker.* Goudriaan 1980, p. 9 e.v.

W. Steenbergen, Het Avondmaal in het Nieuwe Testament, in: *Het Heilig Avondmaal*, Theologische Verkenningen. Evangelische Omroep (Kampen 1990), p. 9 e.v.

Discussiepunten:

1. Op welke wijze is Christus in het avondmaal tegenwoordig? Wat zegt Rome, wat zeggen de Luthersenen, wat zegt onze belijdenis?
2. Het pascha was aanvankelijk een gezinsmaaltijd (vgl. Ex. 12:3,4). Geldt dit ook van het avondmaal? (vgl. 1 Kor.11).
3. Waarom moet men eerst belijdenis doen, voordat men avondmaal kan vieren?
4. Waarom ontspringt het diaconaat (ambtelijk en gemeentelijk) aan de avondmaalstafel?
5. Stempelt de vreugde onze avondmaalsviering? Hoe zou dit element versterkt kunnen worden?

Nabetrachting

*Wij zaten samen aan Uw dis;
Gijzelf, de Gastheer, reikt' ons brood
en sprak: "Mijn kind, uw zonde, rood,
vindt door Mijn bloed vergiffenis!"*

*Wij zaten samen aan Uw dis;
Gijzelf, de Gastheer, schonk ons wijn
en sprak: "Mijn kind, wil vrolijk zijn,
omdat Mijn dood uw leven is!"*

Coosje van Campen
(uit: Van feest tot feest)